

Cuvânt-înainte

Opțiunea autoarei pentru analiza reglementărilor interne ale României referitoare la instituția juridică a „adopției” este fundamentată, mai ales, pe utilitatea practică a demersului său științific, având în vedere numeroasele și chiar dese intervenții legislative pentru modificarea normării din domeniu.

Evident, toate aceste prefaceri legislative aduse regimului juridic al adopției presupun, mai ales, un efort doctrinar pe măsură, iar lucrarea¹ propusă de doamna Ioana Raluca Toncean Luieran se dorește a fi un reper important în cadrul acestuia.

Structura lucrării, subsumată obiectivului științific evocat, este cuprinzătoare și echilibrată. În cuprinsul celor șapte capitole sunt analizate aspecte importante ale instituției juridice a adopției, și anume: adopția în vechiul drept roman; evoluția în timp a reglementărilor interne ale României în domeniul adopției; principiile adopției; condițiile de fond ale adopției interne; procedura adopției interne, procedura adopției internaționale; încetarea adopției.

Lucrarea este, în primul rând, rezultatul efortului intelectual al autoarei, dar și al valorificării creative de către aceasta a unor lucrări de referință din doctrina domeniului investigat, elaborate de autori de incontestabil prestigiu științific din România, precum Ion Albu, Alexandru Bacaci, Ioan Filipescu și Emese Florian, dar și a jurisprudenței instanțelor române, formată în soluționarea diverselor litigii privind adopția.

Constatăm o preocupare constantă a autoarei în legătură cu evidențierea diverselor aspecte de drept comparat, în special cele rezultate din reglementările și jurisprudența unor state din europene, precum Franța, Anglia și Germania.

O notă aparte imprimă lucrării, numeroasele demersuri ale autoarei pentru a fundamenta propuneri *de lege ferenda*, ca posibile remedii la

¹ Această lucrare a fost parțial finanțată din contractul POSDRU/159/1.5/S/133255, proiect strategic ID 133255 (2014), cofinanțat din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013” sau „This work was supported by the strategic grant POSDRU/159/1.5/S/133255, Project ID 133255 (2014), co-financed by the European Social Fund within the Sectorial Operational Program Human Resources Development 2007 – 2013.

diverse soluții normative ce presupun încă ajustări logico-juridice. Neîndoielnic, astfel, lucrarea capătă un plus de creativitate și contributivitate, aspecte esențiale pentru orice operă științifică autentică.

Lucrarea realizată de autoare se constituie într-o analiză științifică autentică, aprofundată, sistematică și sistemică a reglementărilor interne și internaționale referitoare la regimul juridic al adopției, cu numeroase și pertinente aspecte de creativitate.

Lectura lucrării scoate în evidență atât efortul autoarei de a se documenta și de a analiza până la detalii demersurile normative, doctrinare și jurisprudențiale din domeniul adopției, cât și preocuparea acesteia de a realiza o lucrare științifică cuprinzătoare în legătură cu instituția juridică a adopției.

Numeroasele opinii exprimate de autoare sunt temeinic fundamentate logico-juridic și denotă atât capacitatea ei creativă, cât și stăpânirea în detaliu a problematicii juridice, teoretice și practice a temei supuse analizei științifice. Aparatul critic este impresionant, fiind de natură să contribuie la consistența științifică a lucrării.

Lucrarea se detașează și prin evidente calități de formă, între care remarcăm limbajul juridic calificat, exprimarea corectă din punct de vedere științific, dar și literar, împrejurări care contribuie la consolidarea ținutei ei de operă științifică, dar și la facilitarea lecturării acesteia.

Lejeritatea și corectitudinea exprimării, precum și apetitul evident al autoarei pentru creativitate sunt potențate și de cariera ei didactică, precum și de preocupările științifice anterioare.

**Prof. univ. dr. abilitat
TEODOR BODOAȘCĂ**

Introducere

Protecția copilului, în general, și protecția lui alternativă prin adopție, în special, s-au aflat în ultimii ani în preocuparea legiuitorului, dar și a diverselor autorități și instituții publice, inclusiv a doctrinarilor din domeniu.

Sub primul aspect, se poate constata o adevărată „efervescentă legislativă” în privința procesului de normare a regimului juridic al adopției. Astfel, spre exemplu, Legea nr. 273/2004², denumită inițial „privind regimul juridic al adopției”, a devenit, după intrarea în vigoare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă³, „privind procedura adopției”⁴. Modificarea nu este numai de formă, ci de esență, întrucât în prezent majoritatea aspectelor referitoare la „regimul juridic al adopției” (condițiile de fond, efectele și încetarea adopției) sunt reglementate de art. 451-482 C. civ., iar „procedura adopției” ca atare de Legea nr. 273/2004.

Practic, în prezent, în sistemul de drept român, „instituției juridice a adopției” îi sunt consacrate, în principal, două importante acte normative, Codul civil și Legea nr. 273/2004.

Evident, această „situație normativă” presupune și sporirea efortului de analiză aprofundată a reglementărilor din domeniu atât pentru interpretarea și aplicarea lor corectă, cât și pentru identificarea eventualelor inadvertențe sau lacune legislative și fundamentarea unor pertinente propuneri de *lege ferenda* în vederea eliminării acestora.

Lucrarea ce o propun se dorește a fi o contribuție la realizarea acestui „obiectiv doctrinar”.

² Legea nr. 273/2004 a fost publicată în M. Of. nr. 557 din 23 iunie 2004, fiind ulterior modificată, completată și republicată de două ori. Ultima republicare a fost în M. Of. nr. 739 din 23 septembrie 2016.

³ Legea nr. 134/2010 a fost publicată în M. Of. nr. 485 din 15 iulie 2010 și apoi republicată în M. Of. nr. 247 din 10 aprilie 2015, fiind ulterior modificată și completată.

⁴ Denumirea Legii nr. 273/2004 a fost modificată prin art. 50 pct. 1 din Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă (publicată în M. Of. nr. 365 din 30 mai 2012, fiind ulterior modificată și completată).

Capitolul I

Adopția în vechiul drept roman

Secțiunea 1.1. Aspecte generale⁵

În acord cu cele exprimate în doctrină⁶, adopția reprezintă una din expresiile solidarității umane, manifestată în vederea ocrotirii interesului superior al copilului.

Adopția, prin esența ei, schimbă destine și presupune un grad deosebit de sensibilitate sufletească. Finalmente, adopția nu reprezintă doar o „măsură legislativă de ocrotire”, ci și oferirea unui „nou destin” pentru copilul lipsit de ocrotirea părintească⁷.

Adopția, ca măsură de protecție alternativă a copilului, a fost practică încă din societatea sclavagistă, când exista concepția că persoana defunctului își continuă existența și după moarte, însă prin intermediul urmașilor săi. Practic, dacă o persoană deceda fără a avea urmași, devenea indezirabilă⁸.

Fiind izvorâtă dintr-o cerință naturală, adopția a fost cunoscută din cele mai vechi timpuri și la cele mai vechi popoare, precum cel egiptean, grec, indian sau chiar asirian.

Grecii, sub denumirea de *votesia*, permiteau adopția copiilor născuți dintr-o căsătorie legitimă, care erau sănătoși și care, odată adoptați, nu se mai puteau întoarce la familia naturală (firească) dacă nu lăsau măcar un moștenitor legitim familiei adoptive.

⁵ Unele aspecte ale acestui capitol au fost tratate și în lucrarea *Adoption in the roman legislation*, de I.R. Toncean-Luieran, publicată în „Academica Science Journal, Juridica Series” nr. 1(3)/2014, Târgu Mureș, 2014, pp. 50-55.

⁶ A se vedea T. Bodoașcă, *Dreptul familiei*, ed. a III-a revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 603.

⁷ A se vedea O. Mihăilă, *Adopția. Drept roman și drept comparat*, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 12.

⁸ A se vedea I. Albu, I. Reghini, P.A. Szabo, *Înfierea*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1977, pp. 7-8.

Coranul⁹ evoca adopția, îndemnând credincioșii să-i iubească ca pe niște frați pe cei ce nu-și cunosc părinții¹⁰.

Indienii considerau că „cel căruia viața nu i-a dat un fiu putea adopta unul pentru ca ceremoniile funebre să nu înceteze”¹¹.

Codul lui Hammurabi¹² a recunoscut și a reglementat adopția. Acesta a stabilit drepturile și obligațiile adoptatorului și ale adoptatului, a reglementat o serie de situații în care adopția putea fi desfăcută și a stabilit sancțiuni corespunzătoare împotriva celor adoptați și care își renegau părinții adoptivi¹³.

În sistemul de drept roman, instituția adopției a cunoscut două forme, „adopțiunea” și „adrogățiunea”. Aceste instrumente juridice au fost folosite cel mai frecvent pentru ca cetățeanul roman să poată alege o persoană care să-i poarte numele, să-l moștenească și să-i continue cultul domestic. Cu toate acestea, s-au înregistrat relativ numeroase cazuri în care „adopțiunea” sau „adrogățiunea” au fost utilizate în interes politic, cum ar fi, spre exemplu, facilitarea „transmiterii ereditare a demnităților imperiale”. În acest sens, este notorie adopția realizată de Iulius Cezar, care și-a adoptat propriul nepot, pe Gaius Octavius, devenit ulterior primul împărat, sub numele de Augustus Caesar (62 î.H.-14 d.H.). La rândul său, Gaius Augustus l-a adoptat pe Tiberiu, Claudiu pe Nero și Nerva pe Traian (cuceritorul Daciei)¹⁴.

La români, adopția a primit diverse denumiri, precum „feciorie de suflet”, „luare de fii de suflet”, „iotesie”, „înfială”, „adopțiune”, „înfiere” și, în prezent, „adopție”.

⁹ *Coranul* este cartea sacră a tuturor musulmanilor și cuprinde „revelațiile” făcute de Dumnezeu profetului Mahomed, fiind considerat însuși cuvântul lui Dumnezeu.

¹⁰ A se vedea A.T. Alexandrescu, *Adopțiunea în dreptul roman și român, precedată de un studiu asupra acestei instituțiuni în popoarele cele mai vechi*, Teză pentru licență, Tipografia „Speranța”, București, 1899, pp. 10-11.

¹¹ A se vedea P. Neatzu, *Despre adopțiune în dreptul roman și român*, Tesă pentru licență, Imprimeria Statului, București, 1888, p. 10.

¹² Hammurabi (1792-1750 î.Hr.) a fost un rege babilonian care a adoptat primul „cod de legi”. Hammurabi a rămas în istorie și prin faptul că, în timpul domniei lui, Babilonul a devenit cel mai important centru cultural al Asiei.

¹³ A se vedea A. Bejenaru, *Adopția copiilor în România*, Institutul European, Iași, 2011, p. 20.

¹⁴ A se vedea: I. Albu, I. Reghini, P.A. Szabo, *op. cit.*, p. 8; A. Bejenaru, *op. cit.*, p. 20; D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *Dreptul familiei*, ed. a II-a, amendată și actualizată, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 323.

Secțiunea 1.2. Familia în dreptul roman

Având în vedere importanța adopției pentru familia romană, considerăm utilă o scurtă abordare a noțiunii de „familie” în acest sistem de drept. Într-adevăr, familia a stat la baza societății romane și a avut un conținut deosebit de complex.

La origine, familia romană a fost organizată pe baze patriarhale monogamice, fiind dominată de puterea absolută a lui *pater familias* exercitată asupra soției, copiilor, sclavilor și patrimoniului familiei¹⁵.

Din punct de vedere juridic, *pater familias* era o persoană *sui iuris* (cu capacitate civilă de exercițiu), titulară de drepturi și îndatoriri, care nu se afla sub puterea altei persoane¹⁶. Acesta îndeplinea rolul de judecător și preot al familiei și, totodată, era unicul proprietar al patrimoniului familial. Mai mult, puterea sa se întindea până la dreptul de viață și de moarte (*ius vitae necisque*) asupra celor aflați sub autoritatea sa¹⁷.

În acord cu cele exprimate în literatura de specialitate¹⁸, în context, facem precizarea că expresia *pater familias* nu avea semnificația care ar rezulta din traducerea ei *motamo*, ci aceea de „șef de familie”. În această accepțiune, rolul de *pater familias* putea reveni și unui „tânăr necăsătorit” sau chiar unui „copil”.

Ceilalți membri ai familiei erau considerați *alieni iuris*, adică „fără capacitate civilă de exercițiu”, aflați sub puterea lui *pater familias*. Erău *alieni iuris* soția, copiii și chiar nepoții din fii. În schimb, sclavii erau asimilați obiectelor (lucrurilor)¹⁹.

¹⁵ În acest sens, a se vedea V. Hanga, M.D. Bocșan, *Curs de drept privat roman*, Ed. Universul Juridic, București, 2006, p. 129.

¹⁶ A se vedea C. Murzea, *Drept roman*, Ed. All Beck, București, 2003, p. 75.

¹⁷ A se vedea V. Hanga, M.D. Bocșan, *op. cit.*, p. 130.

¹⁸ În acest sens, a se vedea: V. Hanga, M.D. Bocșan, *op. cit.*, p. 130; C. Murzea, *op. cit.*, p. 75; E. Molcuț, *Drept privat roman. Terminologie juridică romană*, ediție revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p. 96; D. Oancea, *Drept roman*, Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, București, 1998, p. 146.

¹⁹ Sclavul nu avea capacitate civilă și, pe cale de consecință, nu putea participa la viața juridică în nume propriu. Fiind considerat un simplu „lucru”, sclavul făcea parte din patrimoniul stăpânului, care îl putea vinde, dona, pedepsi sau chiar ucide. Astfel, în ceea ce privește adopția, acesta nu putea adopta și nici nu putea fi adoptat (în acest sens, a se vedea E. Paraschiv, *Drept privat roman*, Ed. C.H. Beck, București, 2011, pp. 32-33).

Statutul de *alieni iuris* nu conferea persoanelor respective niciun drept asupra patrimoniului familial și nici nu le dădea posibilitatea de a-l obliga pe *pater familias* prin actele sau faptele lor.

În timpul formării statului, puterea șefului familiei poartă denumirea de *manus*, noțiune ce desemna ideea de proprietate atât asupra bunurilor, cât și a persoanelor. Pe măsura dezvoltării societății, puterea lui *pater familias* se diminuează, iar termenul *manus* desemna doar puterea bărbatului asupra soției și expresia *patria potestas* puterea acestuia asupra descendenților.

În legătură cu *patria potestas*, facem precizarea că aceasta era perpetuă, indiferent de vârsta copilului. În virtutea acestei puteri (*patria potestas*), copiii puteau fi abandonati, vânduți, căsătoriți fără voia lor, pedepsiți fizic și chiar uciși de către tatăl lor²⁰.

Ulterior, din necesitatea adaptării raporturilor de familie la condițiile sociale și economice mereu în schimbare, puterea lui *pater familias* a fost diminuată. Astfel, spre sfârșitul Republicii (509-27 î.H.), fiul de familie a dobândit o capacitate civilă de exercițiu aproape deplină²¹.

În această perioadă, *adoptiunea* și *adrogatiunea* erau modalitățile legale prin care persoane fără descendenți firești aveau posibilitatea să dobândească moștenitori.

Secțiunea 1.3. Adopțiunea în dreptul roman

○ 1.3.1. Precizări prealabile

Inspirată din „Legea celor XII Table” (445 î.H.) și urmare a interpretării oferite de jurisconsulți, „adopțiunea” a fost o instituție juridică utilizată frecvent în societatea romană, inclusiv în realizarea unor scopuri politice.

În lucrarea sa „Instituțiile”, Gaius a definit adopția ca fiind „trecerea unui *alieni iuris* din puterea lui *pater familias* în puterea altui *pater*

²⁰ Cu toate acestea, treptat, s-a renunțat la dreptul lui *pater familias* de viață și de moarte asupra copiilor, s-a interzis vânzarea copiilor, li s-a recunoscut descendenților dreptul la alimente și totodată dreptul acestora de a se plânde magistratului în caz de comportări abuzive din partea tatălui (pentru unele detalii în acest sens, a se vedea R. Gidro, O. Mișuțiu, *Drept roman*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 1995, p. 76).

²¹ A se vedea Ș. Cocoș, *Drept roman*, Ed. All Beck, București, 2000, p. 81.

*familias*²² (s.n.). Practic, adopția era o modalitate artificială de creare a puterii părintești, principalul scop al acesteia fiind posibilitatea juridică de dobândire a unor descendențe civile.

Procedura adopției a avut conținut diferit, după cum a intervenit înainte sau în timpul domniei împăratului Iustinian²³ (527-565 d.H.).

○ 1.3.2. Adopțiunea înaintea domniei împăratului Iustinian

În perioada preiustiniană, procedura adopției se realiza în două etape distincte.

În „prima etapă”, fiul era scos de sub puterea lui *pater familias* prin trei vânzări și două dezrobiri succesive. Potrivit „Legii celor XII Table”, și *pater filium ter verbum dicit, filius a patre liber esto*²⁴, adică „dacă tatăl vinde pe fiul său de trei ori, fiul trebuia să rămână liber de sub puterea tatălui”²⁵.

Facem precizarea că în această perioadă vânzarea fiului de familie era valabilă timp de cinci ani, după care fiul revenea în stăpânirea tatălui său.

Pentru ca un „fiu de familie” să iasă definitiv de sub puterea tatălui său, trebuia să treacă minimum zece ani.

După fiecare din primele două vânzări, cumpărătorul proceda la dezrobirea fiului, iar acesta revenea sub puterea tatălui său. După realizarea celei de-a treia vânzări, fiul ieșea definitiv de sub puterea tatălui său și rămânea în stăpânirea cumpărătorului²⁶.

În cea de „a doua etapă” intervine adoptatorul, iar procedura se desfășura în fața magistratului, sub forma unui proces fictiv, denumit *in iure cessio*. În concret, adoptatorul, în calitate de reclamant, se prezenta în fața magistratului împreună cu cumpărătorul și fiul de familie. Adoptatorul îl

²² A se vedea V.M. Ciucă, *Lecții de drept roman*, vol. I, Ed. Polirom, Iași, 1998, p. 186.

²³ Împăratul Iustinian a realizat o impresionantă activitate legislativă și de codificare a reglementărilor juridice existente. „Creația lui juridică” cuprinde „Codul”, „Digestele”, „Institutele” și „Nouvellele” (pentru detalii în acest sens, a se vedea R. Gidro, O. Mișuțiu, *op. cit.*, pp. 50-53).

²⁴ A se vedea Ș. Cocoș, *op. cit.*, p. 90.

²⁵ Puteau fi adoptați toți copiii, indiferent de sex, cu mențiunea că, în situația în care era adoptată o fiică, nepot sau nepoată, în „prima etapă” era suficientă o singură vânzare (în acest sens, a se vedea A.T. Alexandrescu, *op. cit.*, p. 18).

²⁶ A se vedea E. Molcuț, *op. cit.*, p. 101.

revendica de la cumpărător, afirmând că este fiul său. Cumpărătorul, în calitate de pârât, nu se opunea, iar magistratul, pronunțând termenul *addico*, ratifica declarația adoptatorului. Astfel, fiul era atribuit celui care îl reclama, adică trecea sub puterea adoptatorului. În acest fel, copilul trecea în familia tatălui adoptiv și ieșea din familia sa de origine²⁷.

○ 1.3.3. Formele adopțiunii în timpul împăratului Iustinian

Spre sfârșitul Imperiului (27 î.H.-565 d.H.), procedura adopției a fost mult simplificată. Astfel, s-a renunțat la unele rigurozități sau formulări solemne.

Adopția se încheia ca o simplă convenție²⁸, în fața autorității, prin consimțământul exprimat de conducătorii familiilor implicate.

Această formă de adopție prezenta pentru adoptat un dezavantaj major în situația în care acesta era emancipat de tatăl adoptiv²⁹. Astfel, adoptatul, pe de o parte, era exclus de la moștenirea tatălui său natural și, pe de altă parte, nu venea nici la moștenirea tatălui adoptiv. De asemenea, acesta nu îl putea moșteni pe tatăl adoptiv în calitate de *cognat*, deoarece nu erau rude de sânge³⁰.

Pentru a elimina asemenea inconveniente, împăratul Iustinian a creat două tipuri de adopție, *adoptio plena* (adopția cu efecte depline) și *adoptio minus plena* (adopția cu efecte restrânse).

Adoptio plena era îngăduită atunci când fiul era dat în adopție unui ascendent (matern sau patern). În acest mod, drepturile ce decurgeau din rudenția naturală și cea adoptivă se întruneau în una și aceeași persoană³¹.

²⁷ A se vedea: T. Bodoașcă, A. Drăghici, I. Puie, I. Maftai, *Dreptul familiei*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 388; V. Hanga, *op. cit.*, p. 145; E. Molcuț, *op. cit.*, p. 101; D. Oancea, *op. cit.*, p. 169.

²⁸ A se vedea: V.M. Antonescu, *Adopțiunea în dreptul roman și român*, Teză de licență, Tipo-Litografia Națională Ralian și Ignat Samitca, Craiova, 1902, p. 12; V. Hanga, M.D. Bocșan, *op. cit.*, p. 145.

²⁹ „Emanciparea” era procedura prin care un copil era scos de sub puterea tatălui său, devenind persoană *sui iuris*. Emanciparea constituia o primejdie pentru fiul adoptat, întrucât se putea face și fără acordul copilului, fiind privită uneori ca o sancțiune (pentru detalii în acest sens, a se vedea, R. Gidro, O. Mișuțiu, *op. cit.*, p. 92).

³⁰ A se vedea V. Hanga, M.D. Bocșan, *op. cit.*, p. 145.

³¹ A se vedea V. Hanga, *Instituțiile lui Iustinian. Text latin și traducere în limba română, cu note și studiu introductive*, Ed. Lumina Lex, București, 2002, p. 32.

În acest caz, în situația unei emancipări, adoptatul putea veni la moștenirea tatălui adoptator în calitate de *cognat*.

Adoptio minus plena consta în adoptarea unui fiu de familie de către un *pater familias* străin, situație în care persoana adoptată nu trecea sub puterea tatălui adoptiv, deși îi era îngăduit să îl moștenească³². Totodată, adoptatorul își crea urmași prin intermediul celui adoptat, iar adoptatul rămânea sub puterea tatălui său natural. Astfel, în situația unei emancipări, acesta își pierdea dreptul la moștenire în familia adoptatoare, dar îl păstra în familia de origine³³.

○ 1.3.4. Condițiile de fond ale adopțiunii

În ceea ce îl privește pe adoptator, acesta trebuia să fie cetățean roman și să aibă calitatea de *pater familias*. De asemenea, puteau adopta atât patricienii, cât și plebeii.

Împăratul Iustinian a impus condiția ca adoptatorul să fie mai în vârstă cu cel puțin 18 ani decât adoptatul (prag al deplinei pubertăți), întrucât adopția trebuia să imite natura (*adoptio naturam imitatur*) și, drept urmare, ar fi fost nepotrivit ca fiul să fie mai în vârstă decât tatăl lui³⁴. Din același motiv, puteau adopta numai persoanele capabile de procreare, cu excepția celor care nu aveau această capacitate din motive necunoscute. În schimb, nu puteau adopta persoanele castrate³⁵.

De regulă, femeile nu puteau adopta, neavând calitatea de *pater familias*. Cu toate acestea, spre sfârșitul epocii postclasice, a fost permisă adopția de către femei, cu condiția să fie căsătorite³⁶ și, anterior, să fi avut copii pe care i-au pierdut.

Pentru încuviințarea adopției, adoptatul trebuia să fie copil legitim. În schimb, copilul rezultat dintr-o relație de concubinaj nu putea fi adoptat de către tatăl său³⁷.

³² *Ibidem*.

³³ A se vedea: R. Gidro, O. Mișuțiu, *op. cit.*, p. 89; V. Hanga, M.D. Bocșan, *op. cit.*, p. 145.

³⁴ A se vedea A.T. Alexandrescu, *op. cit.*, p. 19; D. Oancea, *op. cit.*, p. 169.

³⁵ A se vedea: V.M. Antonescu, *op. cit.*, p. 15; V. Hanga, *Instituțiile lui Iustinian. Text latin și traducere în limba română, cu note și studiu introductiv*, cit. supra, p. 34.

³⁶ A se vedea A.T. Alexandrescu, *op. cit.*, p. 20.

³⁷ A se vedea V.M. Antonescu, *op. cit.*, p. 15.